
Landbruksplan

Lier kommune 2012

Landbrukskontoret i Drammen, Lier,
Røyken og Hurum

Juli 2012

Landbruksplan for Lier 2012

Innhold

1	Forord:.....	3
2	Sammendrag:.....	5
3	Definisjoner:.....	6
4	Innledning:	7
5	Hovedmål og satsningsområder:	8
5.1	Nasjonale mål:	8
5.2	Lokale mål:.....	8
6	Landbruket i Lier kommune - status	14
6.1	Naturgrunnlaget	14
6.2	Eiendommer og eierforhold	14
6.3	Jordbruksarealer	14
6.4	Skogbruket.....	15
6.5	Husdyrhold.....	17
6.6	Økologisk landbruk	18
6.7	Landbruksbasert næringsutvikling	18
7	Landbruket i Lier kommune – noen utfordringer.....	20
7.1	Utfordringer generelt:	20
7.2	Utviklingstrekk	21
7.3	Utfordringer lokalt i Lier:	21
8	Vedlegg	24
8.1	Kommunens myndighet til å fatte vedtak.....	24
8.2	Litteratur.....	25

1 Forord:

Landbruket i Lier har gjennom mange år vært preget av mangfold og intensiv produksjon, og næringa har betydd mye for samfunnsutviklingen i kommunen.

Hagebruksproduksjon utmerker seg med lange tradisjoner innen bær, frukt, veksthus og frilandsgrønnsaker, men det er også betydelig produksjon innen andre landbruksnæringer. Lierbonden er flink til å utvikle nye ideer og produkter, og dette har sammen med gode produksjonsbetingelser, gode fagmiljø og nærhet til markedet bidratt til at Lier er et viktig landbruksområde nasjonalt sett.

I kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020 slås det fast at "Lier har et særlig ansvar for å ta vare på Norges beste matjord", og at "kommunen skal ta vare på naturområder, naturressurser, landskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og kulturminner". Denne målsettingen sammen med kommunens visjon om Grønne Lier vil bygge opp om et fortsatt innovativt og sterkt landbruksmiljø i kommunen i årene framover.

Rekruttering til landbruksnæringa er viktig for å opprettholde et godt og mangfoldig landbruksmiljø i kommunen. Nettverk og motivasjon er viktig når man skal avgjøre om man ønsker å overta en landbrukseiendom. Det er opprettet rekrutteringsprosjekt i flere kommuner i Buskerud, og dette bør gjennomføres i Lier også. Et mulig prosjekt er diskutert med næringsorganisasjonene i Røyken og Lier og det søkes trolig om prosjektmidler i 2013. Et aktivt landbruk med nærhet til boområder kan skape konflikter. Lier kommune må bidra til å skape aksept og forståelse for landbrukets plass i lokalsamfunnet.

Prosjekt "*Landbruksbasert næringsutvikling*" og "*Hest som næring*" avsluttes i september 2012, og sluttrapporter vil danne grunnlag for videre satsning på disse områdene. Det er lagt ned mye arbeid i nettverksbygging og motivasjon, og det har vært stor interesse ute i næringa og gode tilbakemeldinger, spesielt med tanke på næringsutviklingsprosjektet. Viktige tema i satsning framover vil være foredling av lokale produkter kombinert med reiseliv og salg av landbruksbaserte varer og tjenester, samt rådgivning og informasjon.

Strukturendringene i landbruket medfører stadig flere ledige landbruksbygg på gårdene rundt omkring i kommunen. Utnyttelse av disse bygningene er et element i framtidig næringsutvikling på landbrukseiendommer. Dette er en nasjonal trend, og det er et nasjonalt fokus på denne utfordringen gjennom et femårig prosjekt i regi av LMD. Lokalt i Lier vil det bli utarbeidet retningslinjer for alternativ bruk av ledige landbruksbygg.

Kommunens sentrale plassering medfører press på landbruksarealer i form av behov for arealer til utvikling av samferdselsformål og utbyggingsarealer til annen næring og boliger. Det er viktig å ivareta både landbrukshensyn og samfunnshensyn på best mulig måte gjennom grundig og langsiktig arealplanlegging. Både grunneier, utbygger, politikere og kommunens administrasjon har her et viktig ansvar.

Det forventes en befolkningsvekst i Norge på 20 % framover mot 2030 jfr. Statistisk sentralbyrå. Denne befolkningsveksten, og målsetting i den nye landbruksmeldinga om å opprettholde selvforsyningsgraden på dagens nivå, medfører at arealressursene må forvaltes på en god og framtidsrettet måte. **Jordvern er viktig.**

Kommunen er planmyndighet og saker som gjelder arealdisponering er en viktig anledning til å prioritere og ivareta landbruket. For å gjennomføre landbruksplanens mål må kommunen aktivt utnytte de anledninger og den myndighet kommunen har.

Fagutvalget for landbruk, vilt og innlandsfisk har vært styringsgruppe og diskusjonspartner ved rullering av planen, og landbruksnæringa har deltatt i prosessen gjennom generell høring og møte i Kontaktutvalget for landbruk i Lier.

Landbruksplanen ble behandlet og vedtatt i kommunestyret 22.05.2012.

2 Sammendrag:

Hovedmål for landbruket i Lier:

Landbruket i Lier skal videreutvikles som en bærekraftig og allsidig næring.

Det skal fokuseres på følgende satsningsområder:

Jordvern, landbruksbasert næringsutvikling, biologisk mangfold og miljø, vannkvalitet, redusere interessekonflikter mellom forskjellige næringsinteresser.

Viktige delmål er:

- å praktisere et strengt jordvern, redusere omdisponering og nedbygging av dyrket mark.
- å stimulere til næringsutvikling som ivaretar mangfold, nyskapning og rekruttering.
- at landbruksproduksjonen innrettes slik at kulturlandskapet blir ivarettatt og at det blir minst mulig belastning på miljøet og det biologiske mangfoldet.
- å arbeide for at vannkvaliteten i Lierelva tilfredsstiller krav til jordbruksvanning og gir mulighet for fiske og rekreasjon.
- å øke kunnskapen om og forståelsen av landbruket og tilrettelegge for at ulike brukerinteresser skal bo og leve godt sammen.
- å gi innbyggerne og skoler tilgang til å leie kommunalt eide LNF-parseller til egen matproduksjon.

Landbruket i Lier er preget av mangfold og intensiv produksjon. Jordkvalitet, klima og jordvanningsmuligheter på arealene gir svært gode produksjonsbetingelser. Dette sammen med sentral beliggenhet og sterke fagmiljø gjør Lier til en betydelig landbrukskommune i nasjonal sammenheng. Spesielt hagebruksproduksjon har lange tradisjoner i Lier. Viktige produkter er blant annet kålvekster, salatvekster, selleri, purre, jordbær, frukt og veksthusprodusert agurk, salat og urter.

Det var totalt 155 driftsenheter som søkte om produksjonstilskudd i 2011. Dette er en reduksjon på 56 søkere i løpet av 10 år. Utviklingen med færre og stadig større driftsenheter fortsetter og graden av jordleie øker. Gjennomsnittlig dyrket areal pr driftsenhet har de siste 10 år øket fra 156 da til 247 da.

Noen viktige utfordringer i tida framover er å:

- ivareta jordvernet ved og ikke legge utbyggingsområder til bolig og industri på dyrket mark.
- legge til rette for landbruksbasert næringsutvikling i LNF-områdene gjennom Landbruk Pluss og lokale retningslinjer, slik at man opprettholder en allsidig næring og samtidig ivaretar de tradisjonelle produksjonene.
- tilrettelegge for at ulike brukerinteresser skal kunne bo og leve sammen.

Kommunens samlede areal er ca 301 km², av dette utgjør ca 282 km² landareal og ca 19 km² vannareal. Skogsarealet utgjør ca 190.000 da og dyrket mark ca 37.000 da. Det er stor variasjon i naturgrunlaget, fra skrinne områder på Storsteinsfjell til lune og varmekjære dyrkede arealer og ravinedaler nede i dalen.

3 Definisjoner:

Biologisk mangfold – er summen av artsmangfold, genetisk mangfold og økologisk mangfold i et område. Biologisk mangfold er et begrep som omfatter alle variasjonene av livsformer som finnes på jorden; planter, dyr og mikroorganismer, arvestoffet deres og det samspillet de er en del av.

Bærekraftig utvikling – en utvikling som dekker dagens behov, og som samtidig ivaretar naturressursene for framtidige generasjoner.

Driftsenhet – omfatter alt landbruksareal som kan drives sammen, medregnet leid areal og uavhengig av om arealet ligger i en eller flere kommuner.

Jordbruk – omfatter dyrking av jorda og stell av husdyr for å skaffe fram produkter fra planter og dyr.

Hagebruk – dyrking av frukt, bær, grønnsaker, urter og blomster i veksthus eller på friland.

Skogbruk – omfatter skjøtsel og drift av skogen for virke- og tømmerproduksjon.

Husdyrbruk – omfatter landbruksdrift med husdyr.

Landbruk – en felles betegnelse på jordbruk, husdyrbruk, skogbruk og hagebruk.

Jordbruksareal – inndeles i fulldyrket jord, overflatedyrket jord og innmarksbeite.

- **Fulldyrket jord** – areal som er dyrket til vanlig pløedybde og som kan fornyes ved pløying.
- **Overflatedyrket jord** – areal som er ryddet og jevnet i overflaten slik at maskinell høsting er mulig.
- **Innmarksbeite** – areal nyttet som beite eller som høstes på annen måte (ikke maskinelt). Minst 50 % av arealet skal være dekket av kulturgrasarter og beitetålende urter. Arealet skal være avgrenset med gjerde eller naturlig avgrensning som elver, vann og lignende.

Kulturlandskap Landbrukets kulturlandskap defineres som landskap som er påvirket av menneskelig aktivitet gjennom jord- og skogbruksdrift og husdyrhold.

”Inn på tunet” – er tilrettelagte og kvalitetssikrede tjenestetilbud på gårdsbruk som omfatter tilbud til alle aldersgrupper. Dette er i hovedsak tjenestetilbud som foregår i nært samarbeid med oppvekst/skole-, helse- og sosialsektor i kommunen.

Kulturminner – alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter som det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Landbrukets kontaktutvalg – består av representanter fra næringens organisasjoner og bidrar til samarbeidet mellom næringsutøverne og landbrukskontoret.

Landbrukseiendom – en eiendom som nyttes – eller kan nyttes til landbruksformål.

LNF-område (Landbruk-, natur- og friluftsområde)- Arealkategori som benyttes i kommuneplanens arealdel. LNF-områder omfatter jordbruk, skogbruk, hagebruk, naturområder, utmark og friluftsområder.

Økologisk landbruk – landbruk som baseres på at produksjonen skal være mest mulig selvberende. Det skal ikke brukes kjemiske eller syntetiske midler til dyrking eller plantevern.

4 Innledning:

Målsettingen med å utarbeide planen er å gi en orientering om status og utfordringer i landbruket i Lier, og å utpeke noen satsningsområder. Planen har status som temaplan.

I stortingsmelding nr 19 (2000) "Om norsk landbruk og matvareproduksjon" ble kommunene oppfordret til å lage en landbruksplan som et redskap i den kommunale landbruksforvaltningen. Arbeidet med eksisterende landbruksplan startet opp i 2003, og planen ble vedtatt av kommunestyret 06.09.2005. Planen er delt i en statusdel og en tiltaksdel, og gir en beskrivelse av status, utviklingstrekk og utfordringer.

Miljøutvalget bad i møte 22.09.09 om at eksisterende landbruksplan skal rulleres. Arbeidet startet opp våren 2010, men ble utsatt bl.a. i påvente av ny stortingsmelding for landbruket som kom i november 2011.

For å få til en rasjonell prosess har administrasjonen utarbeidet et utkast som et diskusjonsgrunnlag for næringsorganisasjonene og politikerne.

Den nye kommuneplanens samfunnsdel (2009-2020) skisserer fem utfordringer som vil være viktige for framtidig utvikling av landbruket i kommunen:

- framtidig bruksstruktur
- levedyktig fagmiljø,
- god kommunikasjon med resten av Liersamfunnet,
- bevaring av kulturlandskapet og
- god vannkvalitet i Liervassdraget).

Disse utfordringene samt kommunens visjon om "**Grønne Lier – for alle innbyggere (landlig og livskraftig, det gode liv for alle, natur og kultur som ressurs, langsiktig miljøutvikling)**", ligger til grunn for utarbeidelse av planen.

Ansvarlig for utarbeidelse av planen har vært landbrukssjefen i samarbeid med medarbeidere ved landbrukskontoret og

andre ressurspersoner. Fagutvalget for landbruk, vilt og innlandsfisk har vært diskusjonspartner i prosessen sammen med landbrukets organisasjoner, før slutføring og politisk behandling.

Medvirkning fra næringa har skjedd gjennom diskusjon i Landbrukets kontaktutvalg, og høring hos landbrukets organisasjoner.

Nasjonale føringer	
St.meld.nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords"	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding nr 39 (2008-2009) <i>Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen</i>	Landbruks og matdepartementet
St.meld. nr. 19 (1999-2000) <i>Om norsk landbruk og matproduksjon</i>	Landbruks og matdepartementet
Landbruks og matdepartementets miljøstrategi 2008-2015	Landbruks og matdepartementet
Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007-2009 <i>Ta landet i bruk!</i>	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding nr 17 (1998-1999) <i>Verdiskaping og miljø – muligheter i Skogsektoren</i>	Landbruks og matdepartementet
<i>Inn på tunet – Handlingsplan september 2007</i>	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding 29 (1996-97) <i>Regional planlegging og arealpolitikk - Økt vekt på jordvernet</i>	Landbruks og matdepartementet
Regional føringer	
Strategi for landbruksbasert næringsutvikling 2005-2009	Fylkesmannen i Buskerud
Strategi for landbruksbasert næringsutvikling i Buskerud 2011	Fylkesmannen i Buskerud
Regionalt miljøprogram for jordbruket i Buskerud 2009 - 2012	Fylkesmannen i Buskerud
Strategi for økt aktivitet og verdiskaping i skogbruket i Buskerud 2009-2012	Fylkesmannen i Buskerud
Økologisk handlingsplan 2010 - 2015	Fylkesmannen i Buskerud
Buskerudby-samarbeidet	Buskerud fylkeskommune
Strategi på landbruks- og matområdet 2011-2015 for Buskerud fylkeskommune	Buskerud fylkeskommune
Lokale føringer	
Landbruksplan for Lier 2005	Lier Kommune
Kommuneplan for Lier 2009-2020	Lier Kommune
Lokal strategi for miljømidler (SMIL: Spesielle miljøtiltak i landbruket, NMSK: Nærings og miljøtiltak i skogbruket) 2011-2014	Faglagene og Lier Kommune

5 Hovedmål og satsningsområder:

5.1 Nasjonale mål:

Den nye landbruksmeldinga skisserer 4 overordnede mål for norsk landbrukspolitikk i årene framover: **matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskapning og bærekraftig landbruk.**

Viktige fokusområder som trekkes fram er:

*Produksjon av nok, trygg og variert mat av god kvalitet er den viktigste oppgaven landbruket løser for samfunnet. Regjeringen anser nasjonal matproduksjon fra land og sjø for å være et fundament for nasjonal matsikkerhet.

* Det skal legges til rette for landbruk over hele landet med sikte på matproduksjon, verdiskapning, bosetting, sysselsetting og ivaretagelse av kulturlandskapet. Hensynet til bosettingen tilsier at det bør gjøres enklere enn i dag å kunne beholde eller dele fra romslige tomter eller bolighus som ikke ligger i tunet. Reglene skal ivareta jordvernet og delingspraksis skal være i tråd med målene i landbruks- og matpolitikken. Dersom selger ønsker å beholde bygninger og tun, må det stilles vilkår om at både jord og skog og utmark selges som tilleggsareal til nærliggende bruk i drift.

* Regionale forskjeller i muligheter og utfordringer må fanges opp i utformingen av de landbrukspolitiske virkemidlene og gjennom en mer regional tilpasset landbruks- og matpolitikk. Som ledd i en mer regionalt tilpasset landbrukspolitikk skal det regionale handlingsrommet styrkes ved å legge til rette for at næringsutviklingsmidlene i større grad forvaltes regionalt.

* Norsk landbruk er forvalter av store deler av norsk natur, gjennom jordbruk, skogbruk, reindrift og annen aktivitet. Landbruket tar del i naturens eget kretsløp. For å unngå utarming av naturen og for å sikre at både dagens befolkning og framtidige generasjoner har tilgang på nok og trygg mat, tømmer, energi og andre varer og tjenester, må landbruket ha

et langsiktig perspektiv og drives på en miljømessig bærekraftig måte.

5.2 Lokale mål:

Landbruket har spilt en viktig rolle for samfunnsutviklingen i Lier gjennom mange år.

Den nye kommuneplanens samfunnsdel (2009-2013) slår fast at landbruket fortsatt skal være viktig i kommunen, med målsetting om at

- Næringa skal ha langsiktig trygghet for arealer og produksjonsgrunnlag.
- Produksjonsgrunnlaget skal sikres ved at landbruksarealene vernes mot nedbygging og oppsplitting
- Fagmiljøer og rekruttering skal opprettholdes for å sikre variasjon i næringen og jordbrukets kulturlandskap
- Innbyggere skal være godt kjent med landbruket i kommunen og næringas betydning for kommunen og landet
- Vannkvalitet i vassdrag skal ha egnet kvalitet og kapasitet til jordvanning.

Det er et klart politisk ønske om å beholde visjonen om Grønne Lier. Samtidig ønskes økt tilflytting og næringsutvikling. Disse målsettingene, samt kommunens visjon om "Grønne Lier – for alle innbyggere", ligger til grunn for utarbeidelse av planen.

Bosettingshensynet som er et nasjonalt viktig mål tillegges ikke spesiell vekt i Lier. Kommunen ligger sentralt plassert i mellom Drammen og Asker/Bærum og det er ingen fraflyttingsproblematikk. Det er press på arealene både når det gjelder bosetting og næringsutvikling.

Et hovedmål for utviklingen av landbruket i Lier i årene framover er at landbruket skal videreutvikles som en bærekraftig og allsidig næring.

På dette grunnlag er det valgt ut 5 satsningsområder:

1. Jordvern
2. Landbruksbasert næringsutvikling
3. Biologisk mangfold, miljø
4. Vannkvalitet
5. Redusere interessekonflikter

Jordvern

Jord til matproduksjon er en knapp ressurs i Norge. Arealene som kan brukes til matkornproduksjon utgjør ca 1% av totalarealet i Norge.

All dyrka jord er vernet mot nedbygging. Det kreves godkjennelse etter både jordlov og plan- og bygningslov hvis man ønsker å omdisponere dyrket mark til annet formål. Kommunen er vedtaksmyndighet for begge lovverk.

I Stortingsmelding nr 9 (2011-2012) signaliseres det at jordvernet skal håndheves strengt. Det forventes bl.a. at fylkeskommune og kommune skal ta hensyn til landbruksarealer og kulturlandskap, og bidra til at de nasjonale jordvernmålene om en halvering i forhold til 1997 nivå, ved å begrense omdisponering og oppsplitting av viktige arealer. Det skal bidras til å hindre nedbygging av verdifulle LNF-områder og regionale planer bør angi klare grenser mellom jordbruksstruktur og overordnet grøntstruktur.

Gunstig jordsmonn, vanningsmulighet og godt lokalklima gir Lierbonden gode produksjonsbetingelser. Dette tilsier et lokalt strengt jordvern for å sikre produksjonsgrunnlaget. Spesielt de mest produktive arealene i nedre Lier er ettertraktet til utbyggingsformål, og det er økende press på omdisponering og nedbygging av disse landbruksarealer. Formål for omdisponering er veger, offentlige formål, boliger og næringsarealer.

For å ivareta jordvernet på en tilfredsstillende måte må det skapes forståelse hos både berørte myndigheter, politikere, hos næringa selv og hos potensielle utbyggere for at det må føres en fornuftig og langsiktig arealforvaltning. Dette krever gode planprosesser med et langsiktig perspektiv.

Større sammenhengende jordbruksarealer må i særlig grad ivaretas og vernes mot utbygging. Langsiktige utbyggingsretninger bør defineres og høy utnyttelse av utbyggingsområder må sikres gjennom gode planprosesser. Utbyggingsområder i utmark må vurderes til fordel for dyrket mark.

Føringer

St.meld.nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding nr 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen	Landbruks og matdepartementet
St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon	Landbruks og matdepartementet
Landbruks og matdepartementets miljøstrategi 2008-2015	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding 29 (1996-97) Regional planlegging og arealpolitikk - Økt vekt på jordvernet	Landbruks og matdepartementet
Regionalt miljøprogram for jordbruket i Buskerud 2009 - 2012	Fylkesmannen i Buskerud
Landbruksplan for Lier 2005	Lier Kommune
Kommuneplan for Lier 2009-2020	Lier Kommune

Mål:

Praktisere et strengt jordvern, redusere omdisponering og nedbygging av dyrket mark.

Tiltak:

- Ved søknad om omdisponering av dyrket mark skal alternativer alltid vurderes.
- Streng praksis i dispensasjonssøknader som medfører nedbygging av dyrket mark.
- Bedre oppfølging av midlertidig omdisponert areal, eks. til juletreproduksjon.
- Oppfølging av driveplikten, gi råd og veiledning.
- Bedre utnyttelse av eksisterende godkjente industriarealer, økt fortetting.
- Årlig tilbakemelding til politiske om antall da omdisponert dyrket mark.

Landbruksbasert næringsutvikling

Med Liers relativt store befolkning og strategiske beliggenhet ligger det godt til rette for utvikling av tradisjonell landbruksproduksjon og tilleggsnæring som utnytter lokale fortrinn. Landbruket i Lier er preget av en markedsorientering, og Lierbøndene har en lang tradisjon med å være innovative.

I Stortingsmelding nr 9 (2011-2012) signaliseres det at staten vil bidra til å videreutvikle lønnsomme bygdenæringer gjennom økt næringsutvikling basert på landbrukets egne ressurser. Det skal opprettes regionale næringsprogram for å øke lokale og regionale aktørers handlingsrom for å videreutvikle bygdenæringene. Entreprenørskap og nyskaping skal støttes der landbrukets menneskelige- og materielle ressurser og naturressurser kan anvendes for å utvikle varer og tjenester.

Liers sentrale plassering i Østlandsområdet gjør at det er forholdsvis enkelt å skaffe seg annet arbeid og det er en utfordring å konkurrere mot dette. Motivasjonen for å overta et gårdsbruk er avhengig av lønnsomhet i produksjonen, forutsigbarhet i rammebetingelser og et godt fagmiljø.

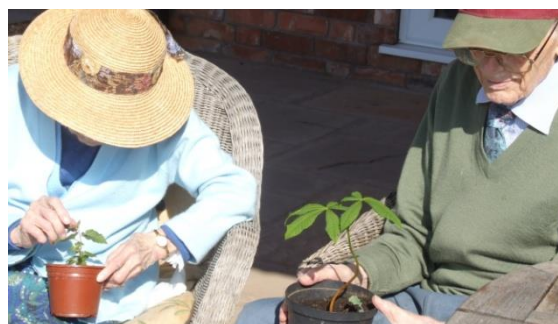
Det er økende interesse for å selge varer og tjenester fra gården direkte til forbruker. Servering, salg av mat, overnatting, opplevelser, "Inn på tunet"-tiltak, hestesport m.m. øker stadig i omfang. Fra å være tilleggsnæringer har dette for noen blitt hovednæringer.

Gjennom økt satsning på landbruksbasert næringsutvikling i samarbeid med næringa, kan det skapes møteplasser og nettverk for brukere som ønsker å utvikle tilleggsnæring på gården og som har tro på framtida i landbruket.

Føringer

St.meld.nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords"	Landbruks og matdepartementet
Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007-2009 <i>Ta landet i bruk!</i>	Landbruks og matdepartementet
<i>Inn på tunet – Handlingsplan</i> September 2007	Landbruks og matdepartementet
Strategi for landbruksbasert næringsutvikling i Buskerud 2011	Buskerud Fylkeskommune
Strategi for landbruksbasert næringsutvikling 2005-2009	Fylkesmannen i Buskerud
Landbruksplan for Lier 2005	Lier Kommune

Mål:

- Stimulerer til næringsutvikling som ivaretar mangfold, nyskaping og rekruttering.

Tiltak:

- Legge til rette for alternativ bruk av driftsbygninger i tråd med Landbruk Pluss og lokale retningslinjer.
- Økt fokus på landbruksbasert næringsutvikling.
- Økt lokal produksjon av grovfor og flis til hest.
- Vurdere mulighetene for å søke om midler fra "Lokalmatprogrammet" i Innovasjon Norge for å styrke markedsføring og omsetning av lokale produkter i kommunen.

Biologisk mangfold, **kulturlandskap og miljø**

I et samfunn med stadig sterkere krav til effektivitet og rasjonell drift må man ikke glemme hensynet til miljøet og naturgrunnlaget. Biologiske ressurser skal forvaltes slik at produksjonsgrunnlaget for framtidig jordbruksproduksjon og rekreasjon blir sikret.

Stortingsmelding nr 9 (2011-2012) sier at bærekraftig bruk og forvaltning av økosystemene og verdier knyttet til naturmiljø og kulturmiljø må ligge til grunn for norske landbruks- og matpolitikk. Naturmangfold skal ivaretas, det skal legges til rette for jordbrukets produksjon av miljøgoder og miljøbelastningen fra jordbruket skal begrenses.

Landbrukets viktigste bidrag i klima- og miljø debatten er å følge opp myndighetenes gjeldene anbefalinger i forhold til landbruksdrift, for å gjøre produksjonen miljøvennlig og redusere utslippet av klimagasser. Tilskuddsordningene SMIL (spesielle miljøtiltak i landbruket) og NMSK (nærings- og miljøtiltak i skogbruket) forvaltes av landbrukskontoret og landbruksnæringa gjennom landbrukets kontaktutvalg. Det er viktig å få til gode prosesser rundt prioriteringen av midlene slik at bruken blir målrettet. Skogbruket spiller en viktig rolle i klimaarbeidet med tanke på biobrensel og CO² fangst. Et ungskogpleie-prosjekt i samarbeid med skogbrukets organisasjoner skal stimulere til økt ungskogpleie i løpet av 2012. (Ungskogpleie vil si skjøtsel og tynning av ungskogen for å oppnå optimal vekst og produksjon). Målet er en økning av det årlige arealet på 2000 da.

Myndighetenes satsing på bioenergi i form av tilskudd til avvirkning av lauvtre langs bekkkanter og på gamle beiter bidrar til å ivareta kulturlandskapet og redusere gjengroingen (biovirketilskudd).

Utviklingen og endringer i landbrukspolitikken har medført at husdyrhold delvis er erstattet av kornproduksjon i sentrale strøk. Beitedyr er avgjørende for å opprettholde et åpent kulturlandskap, og det er viktig å legge til rette for brukere som driver et aktivt husdyrhold i dag, slik at de får rom rundt seg til å utøve sin viktige funksjon. Krav om mer rasjonell drift i landbruket generelt medfører ofte at mindre

arealer og jordekanter ikke skjøttes tilstrekkelig og etter hvert gror igjen.

Sammenhengende jordbruksarealer med typisk kulturlandskap må ivaretas som en helhet, og ikke stykkes opp med utskilling av tomter og etablering av annen type bebyggelse.

Føringer	
St.meld.nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords"	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding nr 39 (2008-2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen	Landbruks og matdepartementet
St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon	Landbruks og matdepartementet
Landbruks og matdepartementets miljøstrategi 2008-2015	Landbruks og matdepartementet
Stortingsmelding nr 17 (1998-1999) Verdiskaping og miljø – muligheter i Skogsektoren	Landbruks og matdepartementet
Regionalt miljøprogram for jordbruket i Buskerud 2009 – 2012	Fylkesmannen i Buskerud
Strategi for økt aktivitet og verdiskaping i skogbruket i Buskerud 2009-2012	Fylkesmannen i Buskerud
Landbruksplan for Lier 2005	Lier Kommune
Kommuneplan for Lier 2009-2020	Lier Kommune
Lokal strategi for miljømidler (SMIL og NMSK) 2011-2014	Faglagene og Lier Kommune

Mål:

Landbruksproduksjon skal innrettes slik at kulturlandskapet blir ivaretatt og at det blir minst mulig belastning på miljøet og det biologiske mangfoldet.

Tiltak:

- Bidra til et miljøvennlig landbruk gjennom generell landbruksforvaltning.
- Bidra til gode betingelser for husdyrhold og beiting i kulturlandskapet.
- Bidra aktivt til gjennomføring av klima- og energiplan i Lier.
- Prosjekt "Ungskogpleie 2012".
- Initiere en arbeidsgruppe som ser på gjengroingsproblemet i kommunen .
- Fremme utleie av beitemark som gror igjen til eiere av husdyr utenfor kommunen for å hindre gjengroing
- Bruke SMIL aktivt for å redusere

forurensning og opprettholde et åpent og variert kulturlandskap.

Vannkvalitet og vassdrag

Egnet vanningsvann er avgjørende for mye av landbruksproduksjonen i Lier, indirekte også for de landbruksbaserte foredlingsvirksomhetene. Det er vanningsmuligheter på halvparten av det dyrkede arealet, og vanningsmuligheten er en grunnleggende forutsetning for intensiv produksjon av bær og grønnsaker på friland.

Vanningsvannet tas fra Lierelva med sidevassdrag og Holsfjorden. Vannkvaliteten overvåkes jevnlig og resultater viser forurensning i større eller mindre grad, varierende med årstid og nedbørmengder .

I tørre perioder er vannkvaliteten relativt bra. Dette skyldes lite overflatevann og mindre lekkasje fra kloakkledningsnett, og fortynning med vann av god kvalitet fra Holsfjorden.

Opprettelse av *Tilsynet for små avløpsanlegg* (som dekker hele Drammensregionen) vil ha en viktig funksjon i årene framover, i arbeidet med å redusere kloakkutslipp i vassdragene. Landbruksnæringa må ta sitt ansvar og sørge for at avrenning av næringsstoffer og erosjon fra landbruket reduseres.

Liervassdraget er også et viktig grøntdrag gjennom kommunen, med mange ravedaler, rikt biologisk mangfold og stort potensial for rekreasjon, fiske og friluftsliv. Det settes årlig ut laks- og ørretyngel i elva for å opprettholde fiskestammen og bedre fiskemulighetene.

I forhold til jordbruksinteressene har Lierelva en dobbelt rolle: den gir tiltrengt vanningsvann, men også oversvømmelser hvor avlinger ødelegges og matjord forsvinner. Det er gjort en stor innsats med å flomsikre deler av elva for å skjerme viktige jordbruksområder og bebyggelse.

Landskapsparti langs Lierelva

Føringer

Kommuneplan for Lier 2009-2020	Lier kommune
Vannbruksplan for Lierelva 1993	Lier kommune
Driftsplan for Lierelva 1998	Lier kommune
Fullkarakterisering av Liervassdraget 2008	Lier kommune

Mål:

Sikre god vannkvalitet i Lierelva som tilfredsstillende krav til jordbruksvanning og gir mulighet for fiske og rekreasjon.

Tiltak

- Redusere generell forurensning fra landbruk til vassdrag.
- Økt fokus på håndtering av husdyrgjødsel.
- Økt informasjon om – og god prioritering av SMIL-midler for å redusere erosjon og avrenning til vassdraget.
- Publisering av kart over gamle fiskeplasser langs Lierelva, mulig tilrettelegging i samarbeid med grunneier.
- Påvirke til økt bruk av redusert jordarbeiding.
- Deltagelse i prosjekt i regi av NILF og Bioforsk ,for å vurdere kost/nytte virkning av miljøtiltak langs Lierelva.

Redusere interessekonflikter mellom landbruk og andre interesser.

Lier er en stor landbrukskommune hvor det drives intensivt jordbruk. Stor befolkningsøkning i tilknytning til mindre tettsteder samt spredt boligbygging, gjør at mange er berørt av landbruksdrift.

Boligbebyggelse i LNF-områdene gir god bokvalitet, men gir også konflikter. Tidligere hadde en stor del av befolkningen tilknytning og kjennskap til landbruket. I dag er det få som driver aktivt landbruk i forhold til kommunens befolkning generelt.

Generelt jordbruk: Kommunen mottar hver sommer klager på støy, støv og lukt fra jordbruket. Økt grad av jordleie fører til mer traktortransport av varer langs veier og det kommer klager om jordsøl på vei. Det er viktig å ha en god dialog i disse sakene for å finne gode løsninger. Ofte kan små tiltak som egne opplastingsplasser gi god effekt.

Husdyrhold: Boligbebyggelse tett opptil husdyrhold kan bli plaget av lukt, fluer og støy fra husdyrene. Samtidig kan folk som ikke er vant med husdyr gå inn på beiter og skremme eller bli skremt av beitedyrene, eller de kan glemme å lukke grunder etter seg. Hunder som skremmer og skader bufe på utmarksbeite er et stort problem.

Ferdse med hest: Det er mange oppstillingsplasser for hest som ligger i kulturlandskapet. Konsekvensen er at ryttere og kjørende med hest må bevege seg på offentlig vei og/eller annen manns eiendom for å trene eller ta seg fram til utmark. Dette kan føre til konflikter i forhold til fotgjengere, biltrafikk, primærnæringer m.m. Uheldige episoder har ført til at enkelte private grunneiere har prøvd å stenge sine veier for ferdsel med hest.

Skogbruk: Skogsområdene i Lier har viktige naturverdier og stor betydning som friluftsområder. Fra tid til annen oppstår konflikter mellom grunneiers drift av skogen og friluftstinteresser.

Føringer

Kommuneplan for Lier 2009-2020	Lier Kommune
Retningslinjer for etablering av ridehaller og ridebaner 2012	Lier kommune
Retningslinjer for hestehold 2012	Lier kommune
Lokal hundeforskrift	Lier kommune

Mål:

- **Øke kunnskapen om og forståelsen av landbruket**
- **Tilrettelegge for at ulike brukerinteresser skal bo/leve godt sammen.**

Tiltak

- Arealforvaltning som ivaretar både landbruksområder og utbyggingsområder.
- Bevisst vurdering av konfliktpotensial ved spredt bygging i LNF-området.
- Tilrettelegge for ferdsel med hest på rideveier i kulturlandskapet og i utmark.
- Årlige skogdager for 6.klassinger for å øke kunnskapsnivået.
- Profilerings hjemmeside, infoskriv.
- Generell kunnskapsformidling om landbruket.

6 Landbruket i Lier kommune - status

6.1 Naturgrunnlaget

Lier kommune har et areal på 301 km². I syd har kommunen kystlinje mot Drammensfjorden som er omtrent 8km lang. I nord er avgrensningen mot Holsfjorden. Dalen er flat og preget av marine avsetninger. Dalen er grønn og frodig med en allsidig landbruksnæring. Åssidene stiger relativt bratt mot øst og vest opp mot høydeskogplatåer på over 400m.o.h (Finnemarka).

Geologisk regnes området som en del av Oslofeltet. Den marine grensa ligger på ca 200 m.o.h

Arealene mellom Tronstad og Lierbyen er preget av ravinlandskap.

Under siste istid var Lier dekket av is, noe flere breelavsetninger viser. Tre slike avsetninger preger landskapet: den nordligste demmer opp Holsfjorden, de to sørligste ligger ved Meren og ved Egge/Lyngås

Lier ligger i grenseområdet mellom oseanisk og kontinentalt klima. Middeltemperatur for kaldeste måned er -5°C, og for varmeste måned +17°C. Normal årsnedbør er 885mm.

Lierdalen er et av landets mest fruktbare områder. Lokalklimatiske forhold og god bonitet gir grunnlag for en stor andel av Norges grønnsaks-, frukt- og jordbærproduksjon.

Salatproduksjon i Lier

Om lag 6% av Liers areal er dekket av ferskvann. Hovedtyngden utgjøres av

Holsfjorden (del av Tyrifjorden), men det finnes også en del tjern og elver i kommunen. De fleste innsjøer og vann i kommunen ligger innover på platåene på hver side av dalføret. Vannforekomstene i Lier er viktige kilder til både kraftforsyning og drikkevann.

Skogen er den arealmessig viktigste naturtypen på landjorda i Lier. Totalt skogkledd areal er ca 190.000 daa, eller 63 % av kommunens totalareal. Av dette regnes ca 180.000 daa som produktivt skogsareal. Det er 6 verneområder i kommunen. Disse utgjør ca 2100 daa og er vernet etter Naturvern loven. Kommunen har stor variasjon i naturgrunnlaget, fra svært fattige og forblåste rabber på Storsteinsfjellet til lune, varmekjære rasmarker og kløfter med rik moldjord. Dette gir seg utslag i et bredt spekter av skogstyper i kommunen.

6.2 Eiendommer og eierforhold

Antall bruk som søker produksjonstilskudd er redusert fra 211 bruk i 2000 til 155 i 2011. Av disse er fortsatt drøyt 60 søkere heltidsbønder. I samme periode har gjennomsnittlig dyrket areal pr driftsenhet økt fra 156 daa til 247 daa.

Utviklingen med færre og stadig større driftsenheter videreføres, og bruken av jordleie øker.

Det forventes fortsatt bruksrasjonalisering i landbruket hvis det ikke gjøres endringer i den nasjonale landbrukspolitikken.

6.3 Jordbruksarealer

Kommuneplan(2009-2020) slår fast at " Lier har et særlig ansvar for å ta vare på Norges beste matjord, og at kommunen skal ta vare på naturområder, naturressurser, landskap, biologisk mangfold, kulturmiljøer og kulturminner".

Landbruket i Lier er preget av mangfold og intensiv produksjon. Jordkvalitet, klima og vanningsmuligheter på halvparten av arealene gir svært gode produksjonsbetingelser, og

beliggenhet og sterke fagmiljø gjør Lier til en betydelig landbrukskommune i nasjonal sammenheng.

Spesielt hagebruksproduksjon har lange tradisjoner i Lier. Viktige hagebruksprodukter fra Lier er blant annet kålvekster, salatvekster, selleri, purre, jordbær, frukt og veksthusprodusert agurk, salat, urter og blomster. Jordareal som er egnet for hagebruksproduksjon i ytre Lier regnes for å være opp mot 5 ganger mer verdifullt enn arealer som er egnet til matkornproduksjon.

Som et eksempel på dette kan nevnes at førstehåndsverdien av frilandsproduksjon av grønnsaker i Lier (ca 6462 daa) er stipulert til ca 171 millioner inkl. produksjonstilskudd i 2010 – tilsvarende verdi for korn (12.507 daa) ligger på 17,8 millioner (Buskerud Bondelag 2011)

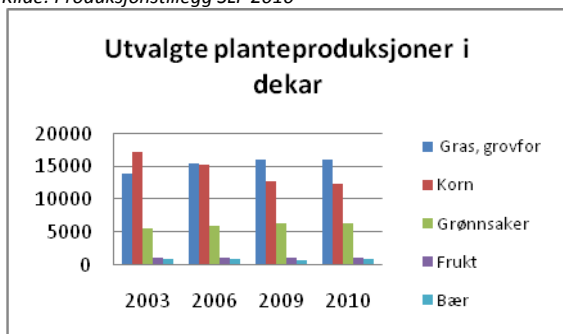
Det er viktig å ivareta disse svært viktige produksjonsarealene. Nedbygging av matjord gir redusert matproduksjon og svekket matvareberedskap

Jordbruksareal i drift er redusert fra ca 38.405 daa i 2000 til ca 37.553 daa i 2010. Noe av denne reduksjonen skyldes overgangen til digitale gårdskart, og en mer eksakt arealberegning (utgjør ca 5% reduksjon).

Produksjon av grønnsaker på friland er svakt økende. Fruktproduksjonen er forholdsvis stabil mens produksjon av bær reduseres. Lier er fortsatt den største frukt- og bær kommunen i Buskerud med ca 36 % av det totale frukt/bær- arealet i fylket.

Kornproduksjonen viser en nedgang mens gras og grovfor øker. Det er en generell trend at antall produsenter reduseres mens arealene opprettholdes.

*Utvikling i utvalgte planteproduksjon i dekar fra 2003 til 2010.
Kilde: Produksjonstillegg SLF 2010*

Lier har vært en av de største kommunene på veksthusproduksjon i Norge, med over 200 daa veksthusareal. Store produksjoner i Lier er agurk, salat, urter og blomster.

Usikre framtidsutsikter i forhold til marked, økonomi og oppvarming gjør at flere gartnerier, spesielt med grønnsaksproduksjon, nå velger å legge ned. Dette er en generell trend over hele landet. Arealene opprettholdes på landsbasis, men antall produsenter er redusert med vel en tredjedel siden 1999. Denne utviklingen gjør seg også gjeldene i Lier.

6.4 Skogbruket

Skogbruket har mange viktige roller å ivareta. Produksjon av trevirke til videreforedling, skogens betydning i klimadebatten og skogen som en del av friluftslivet, kan nevnes. Skogen har også stor betydning for bevaring av naturmangfold og kulturverdier.

Generelt:

Totalt skogareal i Lier er ca. 190 000 dekar fordelt på ca. 360 bruk. Største enkelteier er Staten ved Statskog Børresen med et totalareal på ca. 70 000 dekar.

Årlig avvirkning for salg har for de 5 siste årene vært på ca. 52 000 kubikkmeter i kommunen. Dette virket har en bruttov verdi på kr. 16,5 mill. Avvirkningen er hovedsakelig gran. De 5 siste år har det årlig vært investert i skogbruket for kr. 1,5 mill, hovedsakelig i skogkultur og veier.

Skogbruket er en næring med langsiktig tidsperspektiv. Arbeidsinnsatsen og investeringer man gjør i dag, høster man verdier av først om 70-80 år. Ungskogpleie i rett tid legger grunnlag for god avkastning i framtida.

Sterk konkurranse i markedet og fallende priser fører til at stadig færre skogeiere bruker nok tid og penger på skjøtsel i skogen. På sikt kan dette bl.a. skape problemer i forhold til kvalitet på trevirket. Landbruksmyndighetene samarbeider derfor med næringsorganisasjonene om et ungskogpleieprosjekt i 2012, for å følge opp og motivere skogeiere til å ta bedre vare på skogen sin. Dette er også viktig for skogens effekt på CO2-opptak.

Kommuneskogen:

Kommuneskogen utgjør ca 4900 daa, fordelt på 11 teiger. Flere av teigene er kjøpt med tilskudd fra Direktoratet for naturforvaltning for sikring av arealer til friluftsmål.

Det er et mål for kommuneskogen at den drives på en effektiv og skogfaglig forsvarlig måte og at det samtidig tas hensyn til befolkningens behov for rekreasjonsområder.

Fellesbeite.

Skogen gir også et bidrag som beiteområde for husdyrbesetninger, også i tilgrensende kommuner.

Husdyrbrukere med beiterett i Finnemarka bruker store arealer som husdyrbeite for storfe og sau. I 2011 var det 680 storfe og ca 6000 sau som beitet i dette skogsområdet. I Vestmarka var det 246 storfe og 3143 sau på beite.

Utmark

Ved siden av tømmer bidrar utmarka med verdier i form av penger og opplevelser.

Jakt

Elgpåkjørsel i Drammensområdet

Elg

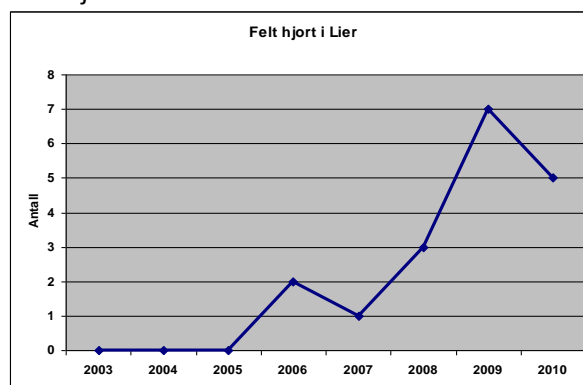
Det hentes hvert år ut ca 10 tonn elgslakt fra Liers skoger med en kjøttverdi på ca kr 800.000,- (tab 1). Mens man på 90-tallet felte mer enn 100 dyr årlig, ble stammen bevisst senket under den påfølgende perioden. De siste årene har årlig avskyting ligget på ca 75 dyr.

Tabell1: Beregnet årlig verdi av elgslakt i Lier kommune.

	Gjennomsnittlig slaktevekt (kg)	Antall felte dyr årlig (gj.snitt 2000-2010).	Årlig verdi (kr 75,-/ kg slakt)
Kalv	60	25	112.500,-
Ungdyr	130	30	292.500,-
Voksen	180	30	405.000,-
SUM			810.000,-

Hjort

Etter at det ble åpnet for jakt på hjort i Lier i 2003 er det felt totalt 18 dyr. Hjorten har så langt ikke utgjort noen stor verdi i Lier, men avskytingen har vært økende. Det forventes at fellingene vil fortsette å øke i årene som kommer. Det er grunn til å tro at beiteskader på granskog og innmarksarealer vil øke i takt med hjortebestanden.

Hjort felt i Lier i perioden 2003-2010.

Rådyr

Rådyrstammen påvirkes raskere og i større grad enn de andre hjortedyrene av snø og kulde. Mens det i 2005 ble felt 113 rådyr i Lier, ble det de to påfølgende årene felt hhv. 66 og

63 dyr. De siste årene har det årlig vært felt ca 85 rådyr innenfor kommunegrensene. Dyrene felles i hovedsak i de lavereliggende delene av kommunen.

Småviltjakt

Kommunen har ingen rolle i forvaltning av småvilt. Gjennom ulike grunneierlag og jeger- og fiskeforeninger leies det ut småviltjakt på det meste av utmarksarealet i kommunen. Statistisk sentralbyrå har beregnet at det årlig bl.a. felles drøyt 100 skogsfugl (orrflugl, storflugl og jerpe), 1000 ringduer og 50-70 harer i Lier kommune.

Fiske

Kommunen administrerer ikke fisket i Lier. Finnemarka er det største fiskekortområdet og administreres av DOFA (Drammen og omegn fiskeadministrasjon). Lierelva er regnet som en av Norges beste sjøørret-elver og fisket administreres av Lierelva fiskeforening. Det fanges årlig rundt 1,5 tonn sjøørret og 0,5 tonn laks i elva. De ulike organisasjonene driver utstrakt kultivering, herunder kalking, prøvofiske og utsetting av fisk i store deler av kommunen.

Ørretfiske i Furudammen .

Konflikter

Det blir hvert år felt hjortevilt som gjør skade på jordbruksarealer. I 2010 og 2011 er det felt totalt 9 elg og 14 rådyr som skadedyr. De vanligste skadene er beiting på epletrær, jordbærplanter og grønnsaksavlinger. Det er vanskelig å beregne tap som følge av beiting. Dette gjelder særlig i de tilfeller dyrene beiter på produksjonsplanter uten å røre selve avlingen. I slike tilfeller kan plantene i verste fall bli så skadet at de utgår eller produserer mindre ut livsløpet.

Ettersom det i Lier finnes mange veier i tilknytning til skog og kulturlandskap, blir det hvert år påkjørt hjortevilt. Det drepes årlig 10-20 rådyr og 3-5 elger i trafikken. I tillegg til dyrenes lidelse, koster slike kollisjoner samfunnet store summer gjennom skader på personer og materiell. Nyttbart elgkjøtt tas hånd om av kommunens ettersøksgruppe og selges til inntekt for det kommunale viltfondet.

6.5 Husdyrhold.

I 2011 var det registrert 60 landbruks-eiendommer med husdyrhold i Lier, antall sau og kjøttfe øker mens antall melkekyr reduseres.

Det er sterkt økende interesse for hestehold, noe som gjenspeiler seg i både tall fra søknad om produksjonstilskudd og fra tellinger gjennom prosjektet " Hest som næring". I 2011 antas det å være ca 4 ganger så mange hester i Lier som det søkes om produksjonstilskudd for.

Tabell 2: Utvikling av utvalgte dyreslag i perioden 2003 – 2011 (Produksjonstillegg SLF 2011) (* egen telling prosjekt "Hest som næring").

Dyreslag	2003	2006	2009	2010	2011
Melkekyr	412	408	340	320	310
Ammekyr	343	437	366	399	436
Verpehøns	7324	5948	5257	5269	-
Kylling	79248	84576	109155	62783	88253
Sau	2671	2071	2047	2177	2271
Hest	107	76	86	71	82 (839*)

Beitedyr er viktig for å ivareta kulturlandskapet.

Usikre framtidutsikter, kombinert med at det er forholdsvis enkelt å skaffe seg annen jobb, gjør at flere velger å legge ned husdyrholdet. Færre husdyr gir økt gjengroing og dette begynner å gjøre seg tydelig gjeldene i deler av kommunen der det er lite husdyrhold. Det er imidlertid sterkt økende interesse for hestehold i Lier, og utleie av gamle beiter til hestebeite er et aktuelt tiltak mot gjengroing.

Man kan ikke forvente at husdyrholdet i Lier vil øke i en slik grad at det vil ha noen særlig innvirkning på gjengroingen. Det må derfor vurderes alternative tiltak for å redusere gjengroingen.

6.6 Økologisk landbruk

Den økologiske produksjonen har økt de siste årene, og ligger nå på ca 13 % av det dyrkede arealet. Dette tilsvarer et omlagt areal på ca 4850 daa. Næringa er på god vei til å nå målet om 15 % omlagt areal (5627 daa) innen 2020, i og med store omlegginger av gras og grovforarealer. Det er fortsatt en vei å gå for å øke den økologiske produksjonen av frukt og grønt.

Ved søknad om produksjonstillegg i august 2011 er det registrert 8 gårdsbruk som driver økologisk husdyrproduksjon. Av disse driver ett bruk med melkekyr og syv bruk med ammekyr og sau.

I 2011 var det 25 melkekyr, 179 ammekyr og 224 sau underlagt økologisk drift.

Usikker økonomi kombinert med behov for stor fagkunnskap gjør at mange vegrer seg for å gå inn på økologisk produksjon. Det er de enkleste produksjonene som har den største økningen i areal. Veiledningsapparatet og omsetningsleddet har en viktig oppgave i å gjøre økonomien mer forutsigbar og å øke kompetansenivået. Det må arbeides for å øke ambisjonsnivået på målet om større produksjon av økologisk mat generelt, ikke bare grovfor og gras.

Tabell 3: Arealutvikling i daa av utvalgte produksjoner.
Kilde: Produksjonstillegg SLF 2010

Vekster	2009	2010	2011
	Andel økologisk	Andel økologisk	Andel økologisk
Gras, grovfor	3073	2891	3007
Korn m.m	762	926	897
Poteter	1	3	3
Grønn-saker, frukt og bær	310	391	374
Grønngjødsling	147	190	288
Innmarksbeite	601	592	639
Sum	4842 daa	4993 daa	5208 daa

6.7 Landbruksbasert næringsutvikling

Med Liers gunstige beliggenhet nært store markeder og gode produksjonsmuligheter bør det ligge godt til rette for utvikling av både de tradisjonelle landbruksproduksjonene og tilleggsnæringer. Dette skaper robuste driftsenheter og et levende landbruk. Landbruket i Lier har vært råvareproduserende og fokusert på konkurransedyktig produksjon. Økt verdiskapningen på det enkelte gårdsbruk vil styrke næringen og kunne gi bedre kontakt mellom bonde og marked. I løpet av de siste årene er det blitt mer lokal foredling i Lier og dermed flere produkter med lokal tilknytning. Det er pr januar 2011 registrert 9 produsenter i Lier som har- eller vil starte med lokal foredling/produksjon av kortreist mat

For å stimulere til økt satsing på landbruksbasert næringsutvikling i Lier ble det

satt i gang et toårig prosjekt (2010-2012) i 50% stilling i regi av landbrukskontoret.

Gjennom møter med representanter fra næringa ble det besluttet å arbeide spesielt på følgende hovedområder:

1. Inn på tunet
2. Kortreist mat
3. Generelt rådgivningstilbud til etablerere / gründere

Det har også vært interesse for bioenergi og birøkt.

Prioriterte områder

Inn på tunet:

Inn på tunet-tiltak (IPT) har flere positive effekter i forhold til konvensjonelle metoder for omsorg, arbeidstrening og integrering. Dette gjelder ikke bare for brukeren selv, men også for samfunnet. Å øke bruken av IPT i kommunen vil passe godt inn i visjonen om "Grønne Lier".

Gårdbrukere i Lier har gjennom mange år drevet med privat forpleining av psykiatriske pasienter fra Dikemark, Gaustad og Lier sykehus. For få tiår siden var det omkring 2000 pasienter boende på gårder rundt i Lier. I dag er det ca 15 gårdbrukere som driver med privat forpleining. Dette omfatter ca 100 plasser. Kommunen kjøper 7 plasser i private bo- og omsorgshjem til sine brukere. Det ligger et potensial på flere av landbruks-eiendommene i Lier til utvikling av IPT tiltak.

"Inn på tunet"- tiltak kan også omhandle tilrettelagt skoletilbud på forskjellige nivå. Det er i dag flere slike tilbud i Lier. Kommunen har kontrakt med 5 gårder, hvorav 4 er organisert i RenskaugKompaniet DA.

Lier Kommune fikk våren 2011 midler til deltakelse i "Inn på Tunet" – løftet. Dette er et forprosjekt som skal prøve ut et avlastningstilbud for demente brukere ute på noen gårdsbruk.

Nærhet til natur og dyr brukes aktivt i "Inn på tunet-tiltak".

Kortreist mat

Målet er å øke omfanget av lokalprodusert mat i Lier og omkringliggende kommuner som landbrukskontoret har ansvar for (Hurum, Røyken og Drammen). Dette ønsker vi å stimulere til gjennom en større bevissthet og kunnskap om kortreist mat. Relevante tema kan være informasjon om ideer, organisering, suksesshistorier, forbrukeratferd, trender, produksjon, salg, distribusjon, merkevarebygging, regelverk osv.

Lokalproduserte grønnsaker, Økofestivalen i Sande

Lokal mat kan også ses i sammenheng med reiseliv, og det har vært naturlig å samarbeide med Drammensregionens prosjekt "Landbruksbasert reiseliv". Målet har vært å samle aktuelle aktører for inspirerende kunnskapspåfyll og for å få signaler i forhold til videre satsning.

Landbrukskontoret fikk innvilget prosjektet "Mat med sjel" i 2011. Formålet er å jobbe med mobilisering og nettverksbygging for utvikling av et matnettverk for lokal mat i vårt område.

Egge Gård i Lier.

Veiledning av etablerere

Det er av stor betydning at en gårdbruker som har en god ide får konstruktiv veiledning og hjelp til søknadsprosess og finansiering. Det har i prosjektet vært god respons på tilbud om veiledning, og dette arbeidet skal videreføres etter prosjektets avslutning. Samtidig skal kontorets nettside utvikles med informasjon og linker som kan være nyttig for etablerere. Det er også utarbeidet forskjellige veiledere som ligger ute på landbrukskontorets hjemmeside og som deles ut til interesserte. Målet er å utforme en strategi for videre satsning innen landbruks-basert næringsutvikling i vårt område.

7 Landbruket i Lier kommune – noen utfordringer

7.1 Utfordringer generelt:

Det er mange utfordringer innen dagens landbruk, både globalt, nasjonalt og lokalt.

FN anslår at det vil være ca 9 milliarder mennesker på jorda i 2050, og matproduksjonen må økes med 70% for å brødfø alle. Her i Norge forventes en befolkningsøkning på ca 20% de nærmeste 20 år (SSB). Det må produseres mer mat i verden, og viktige forutsetninger for dette er kontinuerlig produksjon av mat, ivaretagelse av produksjonsgrunnet og et velfungerende omsetningsapparat.

Økt krav til lønnsomhet, åpnere marked og mer konkurranse har medført store strukturendringer. Driftsenhetene blir stadig større og produksjonene blir mer intensive. Flere ønsker å leie ut eller dele fra dyrket mark, med den følge at driftsbygninger blir stående tomme. Dette er et utviklingstrekk over hele landet.

Rammebetingelser:

Forutsigbare rammebetingelser er viktig for landbruket. Ramme betingelser for landbruket og matproduksjon omfatter blant annet:

- **Naturgitte rammebetingelser** som klima, jordsmonn og topografi. Også sykdommer og parasitter på dyr og planter kan betegnes som dette.
- **Agronomiske rammebetingelser** som omfatter bl.a. tilgang til egnede innsatsvarer til gårdsdrift. Dette kan være såvarer av egnede arter og sorter, gjødsel og plantevernmidler, husdyrraser, fôr, og teknisk utstyr.
- **Økonomiske rammebetingelser** som omfatter blant annet midler over statsbudsjettet og målpris som fremforhandles i jordbruksavtalen.
- **Politiske rammebetingelser** omfatter en rekke lover og forskrifter som regulerer gårdsdrift i Norge. Blant disse er odelslov, konsesjonslov, plan- og bygningslov, jordlov, skoglov og dyrevelferdslov.

Stabile politiske og økonomiske rammebetingelser er avgjørende for utvikling av norsk landbruk. Landbrukets politiske og økonomiske rammebetingelser påvirkes i betydelig grad av forhold utenfor Norge, som EU og WTO. Bøndene har mulighet til å påvirke politiske og økonomiske

rammebetingelser først og fremst gjennom sine organisasjoner. På det lokale planet er det viktig med en god dialog mellom landbruksnæringa og kommunen med tanke på praktisering og utvikling av lokalt regelverk.

7.2 Utviklingstrekk

De mest vesentlige utviklingstrekkene for landbruket i Lier er:

- Økende press på dyrkingsarealene.
- Økende bruksrasjonalisering, de store driftsenhetene blir større, de små faller fra og leier ut eller selger jorda.
- Strukturendringene i landbruket medfører stadig flere ledige landbruksbygg, også veksthus.
- Stor interesse for hest.
- Minkende husdyrhold gir økt gjengroing.
- Mindre melkeproduksjon, mer kjøttfe og sau.
- Mer grønnsaker på friland, mer gras og grovfor, mindre korn.
- Økende økologisk landbruksproduksjon, ca 13% av arealet er nå lagt om til økologisk produksjon.
- Økende grad av konflikter mellom landbruksinteresser og boliginteresser på grunn av spredt boligbebyggelse i landbruksområdene.

7.3 Utfordringer lokalt i Lier:

Her omtales noen lokale utfordringer som vurderes å være viktige for utviklingen av landbruket i Lier.

Jordvern

Deler av de dyrkede arealene i Lier er svært ettertraktet til andre formål enn landbruk, og det er et konstant press for å få omdisponert

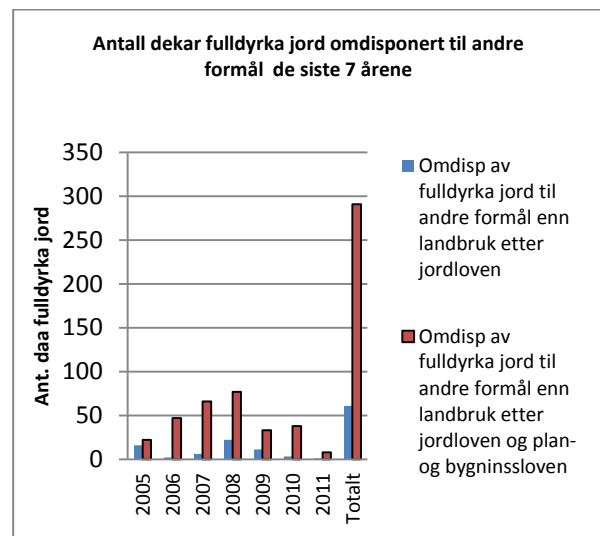
arealer.

Aktivt hagebruk nær industriområdet på Kjellstad.

Formål for omdisponeringen kan være veger, offentlige formål, boliger, næringsarealer m.m. Samfunnsutviklingen tilsier at det også i framtida vil være ønske om omdisponering av dyrka mark og at presset vil øke.

Omdisponeringstakten i Lier har vært høy i forhold til nabokommunene og dette har ikke vært i tråd med regjeringens ønske om et sterkere jordvern. I perioden fra 2005 til 2011 er det omdisponert i underkant av 300 daa fra dyrket mark til andre formål enn landbruk etter jordloven og plan- og bygningsloven. Registrering i 2011 viser imidlertid en positiv nedgang i antall daa omdisponert areal.

I kommuneplan for 2009-2020 ble det imidlertid foreslått omdisponert i alt 604 daa LNF-område til bolig og næring. Av dette er 280 daa dyrket mark, 142 daa produktiv skog og 271 daa mindre produktive arealer. Disse endringene ligger ikke inne i Kostra tall for 2011.

I tillegg til generell samfunnsutvikling, bidrar også utviklingstrekk innen landbruket til

økende nedbygging. Svak lønnsomhet og usikre rammebetingelser i landbruket kombinert med gode priser ved omdisponering av dyrket mark til nedbygging, gjør at flere grunneiere er positive, og i mange tilfeller tar initiativ, til nedbygging av arealer.

Et annet argument som ofte brukes for å tillate nedbygging av dyrket mark er at nye dyrkingsarealer kan tas i bruk. Sannheten er at kvaliteten på disse arealene sjelden holde mål til å dyrke matkorn, poteter, frukt/bær og grønnsaker. Det tar svært lang tid å oppnå den kvaliteten som gammel kulturjord har på nye dyrkingsområder. Den beste jorda er allerede dyrket opp.

Det er mangel på næringsarealer til utbygging i Lier, og naturlig nok ønskes det å legge ut nye arealer i de sentrale områdene med lett tilgang til vei og jernbane. Disse områdene er ofte dyrket mark og svært verdifulle for jordbruket.

Man bør se på hvordan økt utbygging kan gjøres ved fortetting av allerede omdisponerte arealer. Videre bør man se på muligheter for å kanalisere mer næringsvirksomhet til Lierskogen. Hvis overordnede myndigheter kunne godta at markagrensa blir justert ville det åpne for ytterligere næringsareal.

En annen vei å gå kan være at det kan åpnes opp for noe mer utleie av bygningsmasse som ikke er i bruk på landbrukseiendommer til mindre næringsvirksomhet/lagervirksomhet, i tråd med lokale retningslinjer som skal utarbeides. Dette kan avhjelpe noe på mangel på næringsareal i kommunen.

Bruksrasjonalisering

I perioden 2003-2009 er antall driftsenheter som søker produksjonstilskudd redusert med ca 27 % (Statens landbruksforvaltning). Det blir færre og større driftsenheter. Rasjonaliseringen skjer ved utleie av jorda eller ved at jorda skilles fra og selges som tilleggsjord til naboeiendommer. Det har de senere årene vært en sterk økning i utleie av dyrket mark og omtrent halvparten av arealene drives nå av andre enn grunneieren selv. Tradisjonelt er mange av disse leieforholdene kortvarige, ofte for ett år av

gangen. En konsekvens av dette er at arealene ikke nødvendigvis holdes i god hevd, da man ikke vet om man skal drive arealene i flere år. Gamle beiter gror igjen og tungdrevne arealer blir ikke drevet. Man ser også at det leies arealer langt fra driftssentrum på landbrukseiendommen, og det blir mye transport langs offentlig vei.

For å sikre at dyrket mark blir holdt i hevd ble det innført varig driveplikt for eiere av landbrukseiendommer fra 1.7. 2009, og pålegg om langvarig leieavtale (10 år) hvis man ikke ønsker å drive arealene selv.

Landbruksmyndighetene skal vurdere leieforholdene og godkjenne at dette er driftsmessige gode løsninger. Dette skal skape mer forutsigbarhet for de som ønsker å leie jord med tanke på investeringer i arealene. Det er utarbeidet nasjonale retningslinjer for hvordan dette regelverket skal praktiseres.

Nasjonalt sett er det et mål i landbrukslovgivningen om at eier og bruker på landbrukseiendommen skal være den samme personen. Landbrukskontoret prøver derfor å stimulere til at aktive brukere får mulighet til å sikre seg tilleggsjord, når det ligger til rette for dette.

En annen konsekvens av bruksrasjonaliseringen er at fagmiljøene svekkes.

Alternativ utnyttelse av driftsbygninger

Gjeldene kommuneplan sier at det kun er tillatt med stedbunden næring og Landbruk Pluss -tiltak i LNF- områdene. Sistnevnte næringsvirksomhet er tilknyttet landbruket og basert på eiendommens ressurser. All annen næringsvirksomhet må søke om dispensasjon hvis de ønsker å etablere seg i disse områdene. Det har vært ført en restriktiv politikk på dette området.

Økt grad av bruksrasjonalisering medfører at aktiv drift på flere bruk legges ned og driftsbygningen blir stående tomme. Dette er et økende problem for landbruket både nasjonalt og lokalt. Det er nå satt et nasjonalt fokus på denne problematikken, for å finne alternative bruksområder slik at bygningene holdes i hevd (5- årig prosjekt i regi av LMD).

Våren 2011 ble det rettet en henstilling fra politikerne i Lier om at det skal utarbeides retningslinjer for midlertidig alternativ bruk av ledige landbruksbygg i Lier. Utfordringen er å lage retningslinjer som lett kan håndheves. Det er satt ned en arbeidsgruppe høsten 2011 som tar for seg problematikken og det skal utarbeides et forslag som skal behandles politisk i løpet av 2012. Retningslinjen skal si noe om hvilke tidsavgrensning, type næring og omfang som kan aksepteres.

Sett fra landbruksmyndighetenes side er det en stor fordel at bygningene er i bruk, men det vil være en balansegang mellom type næring og omfang. Det er et klart mål at muligheten til å drive jordbruksproduksjon ikke skal reduseres, og at dyrket mark skal bevares og holdes i hevd.

Landbruksmyndighetene er ikke positive til bruksendring i driftsbygninger til boliger som ikke er tilknyttet landbruket. Det er bred enighet om dette både på regionalt og nasjonalt plan. Er bygningen først omgjort til boligformål er investeringene så høye det ikke vil være snakk om midlertidig omdisponering. Bygningen vil da være tapt for framtidig jordbruksformål.

Rekruttering

Det er en klar tendens i kommunen at antall heltidsbønder reduseres mens de som fortsetter stadig driver større. Hvor langt denne utviklingen vil gå vil være avhengig av lokale og nasjonale/globale rammevilkår.

Motivasjon for å overta et gårdsbruk er blant annet avhengig av lønnsomhet i produksjonen, forutsigbarhet i rammebetingelser og et godt fagmiljø. Gode utdanningsmiljø og fagnettverk i området vil også være viktig for utviklingen.

Lier har gjennom mange år hatt landbruksutdanning ved Lier videregående skole (tidligere Jensvoll Gartnerskole) . Fra sommeren 2012 står Lier uten utdanningstilbud innen landbruk. Nærmeste tilbud vil ligge på Rosthaug videregående skole i Modum og Gjennestad gartnerskole i Vestfold. Hvilke følger dette vil få for rekrutteringen til landbruksnæringa gjenstår å se.

Nasjonalt sett er det også bekymring for utviklingen innen landbruksutdanningen, og regjeringen setter fokus på temaet i landbruksmeldinga. Det er et mål å styrke

kompetansen og rekrutteringen til landbruksyrkene og landbruksrelatert industri. Struktur og innhold i landbruks- og gartnerutdanninga på videregående nivå skal evalueres og det skal stimuleres til økt søkning. Det skal legges større vekt på forskning og forskningsbasert innovasjon og regionale aktører skal få økt ansvar for utvikling og innovasjonsrettede virkemidler.

Den enkelte gårdbruker har et viktig ansvar for å motivere og skape engasjement hos den yngre generasjon. Det kan være behov for å skape møteplasser og nettverk for yngre gårdbrukere og her bør næringas egne organisasjoner kunne bidra sammen med landbrukskontoret.

Interessekonflikter

Konflikter mellom landbruk og andre interesser er et tiltagende problem, etter hvert som kunnskap og tilknytning til landbruket reduseres i befolkningen.

Hestehold.

Hestetelling i prosjektet "Hest som næring" viser at det er rundt 1000 hester i Lier. Mange av disse er plassert i kulturlandskapet og ofte nær bebyggelsen.

Aktiviteter med hest er i stor grad tilknyttet barn og unge og de er ofte avhengig av å ri på offentlig vei og over annen manns eiendom for å komme seg til utmark. Dette kan skape uheldige situasjoner. Det bør tas hensyn til dette i planleggingen i kommunen. Det bør etableres sikre rideveier ut til utmark hele året, og eldre rideveier bør ikke stenges som følge av eks. utbygging.

Samtidig er det viktig at de som driver med hest viser hensyn til andre, og er villig til å bidra for å kunne finne gode løsninger. God informasjon til de som leier stallplass om hvordan de skal oppføre seg på rideveier i lokalområdet er viktig.

Generelt jordbruk

Det aktive landbruket i kommunen får nødvendigvis noen følger for befolkning som bor i nærheten av jordbruksarealene. Man må i vekstsesongen tåle økt traktorkjøring og

aktivitet på jordene. På den annen side må bonden også vise hensyn så langt det er mulig og informere godt. God dialog kan løse mange konflikter.

Allemannsretten

Det ble gjort flere endringer i friluftsloven fra 1.1.2012 som blant annet medfører at allemannsretten også over innmark er styrket. Kommunen bør følge opp disse endringene med god informasjon om hvordan både grunneiere og befolkningen generelt bør forholde seg for å unngå konflikter.

8 Vedlegg

8.1 Kommunens myndighet til å fatte vedtak.

Kommunene har de siste årene fått delegert stadig flere oppgaver på landbruksområdet fra statelig hold.

Arealforvaltning: Kommunen har i dag avgjørelsesmyndighet når det gjelder arealforvaltning og hovedlinjene i arealforvaltningen avgjøres gjennom

kommuneplanen som rulleres i hver valgperiode. Imidlertid er handlingsrommet til kommunen reelt mindre på grunn av ulike statlige myndigheters mulighet til å fremme innsigelse over kommunal arealforvaltning. Dersom det ikke oppnås enighet mellom kommunen og statlig myndighet avgjøres saken av miljøverndepartementet. Kommunen fastsetter detaljer for arealforvaltningen gjennom reguleringsplaner og behandling av enkeltsaker (dispensasjoner).

Jord- og skoglov: Kommunen har avgjørelsesmyndighet i de fleste saker etter jordloven. Dette gjelder bl.a. fradeling og omdisponering av landbruksareal. Gjennom behandling av søknader om fradeling av tun, hvor landbruksareal skal selges som tilleggsareal til landbrukseiendommer i drift, kan kommunen til en viss grad påvirke bruksrasjonaliseringen. Etter lovendringen i jordloven i 2009 har kommunen nå styringsrett når det gjelder jordleie. Det er innført varig driveplikt på landbrukseiendommer, og hvis man ikke ønsker å drive jorda selv, må den leies ut på langsiktige avtaler. Kommunen har også myndighet etter skogloven, blant annet i forhold til skogbehandling, skogfond, bygging av landbruksveier og godkjenning av hogstøknader i deler av kommunen(Oslomarka).

Konsesjon: Kommunen avgjør konsesjonssaker for landbrukseiendommer. I slike saker skal formål med erverv, pris og søkers kvalifikasjon vurderes. Verke staten eller kommunen har nå forkjøpsrett for å

kunne legge ut en eiendom som tilleggsareal til andre gårdsbruk.

Tilskuddsordninger: Kommunen har vedtaksmyndighet for søknader som produksjonstilskudd og flere typer miljøtilskudd. I forbindelse med andre økonomiske ordninger har kommunen en saksforberedende rolle og gir uttalelse.

Annet: Kommunen har en rolle som samfunnsaktør. Ut over hjemmel i lovverk, har kommunen påvirkningsmulighet som direkte eller indirekte har betydning for landbruket. Kommunen kan gå aktivt inn i problemer og sammen med andre interesser søke å finne løsninger.

8.2 Litteratur

- St.meld.nr 9 (2011-2012) om landbruks- og matpolitikken "Velkommen til bords"
- Stortingsmelding nr 39 (2008-2009) *Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen*
- Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007-2009 *Ta landet i bruk!*
- Strategi for landbruksbasert næringsutvikling 2005-2009
- Landbruksplan for Lier 2005
- Kommuneplan for Lier 2009-2020
- SSB: Landbrukstelling 2012
- SLF: Statistikk for produksjonstillegg